

บทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กับการเผยแพร่ความรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน

THE ROLES OF PHANAKORN NATIONAL MUSEUM ON DISSEMINATION OF ASEAN ARTS HISTORY KNOWLEDGE TO THE PUBLIC

เกรียงไกร ฮ่องเฮงเส็ง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กับการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน ภายใต้ขอบเขตการวิจัยที่จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านเนื้อหาและการจัดแสดง และด้านกิจกรรมโครงการ ส่วนขอบเขตด้านระยะเวลาศึกษาระหว่างปีพุทธศักราช 2558-2560 ทั้งก่อนและหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร สังเกตการณ์ภาคสนาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้อำนวยการและบุคลากรของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ใช้แนวคิดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานในการวิเคราะห์และอภิปรายผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑสถานเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยงานประชาสัมพันธ์ในฝ่ายวิชาการผ่านสื่อกระแสหลัก และสื่อสังคมออนไลน์ ด้านเนื้อหาและการจัดแสดง จำแนกเป็นนิทรรศการแบบชั่วคราวหรือนิทรรศการพิเศษ และนิทรรศการแบบถาวร โดยนิทรรศการถาวรมีห้องจัดแสดงศิลปะเอเชีย ศิลปะเขมร และศิลปะชวา ขณะที่นิทรรศการชั่วคราวหรือนิทรรศการพิเศษ ประกอบด้วย นิทรรศการ “รากแห่งวัฒนธรรมอาเซียน” และนิทรรศการ “พุทธปฏิมาวิจิตรอันล้ำค่าจากภาคตะนาวศรี” ด้านกิจกรรมโครงการส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบการเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมย่อยประกอบนิทรรศการ

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑสถาน ประวัติศาสตร์ศิลปะ อาเซียน

¹ ดร., อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The purpose of this qualitative research was to study the roles of Phanakorn National Museum on the dissemination of ASEAN arts history knowledge to the public. This research looked specifically at 3 parts: public relation, content and exhibition, and project and activities that were between 2015-2017 and after entering the ASEAN Economic Community. The data of this study were collected from field observations and in-depth interviews in which there 10 participations by purposive sampling. Data analysis with Museum Administration concept. The finding showed that the public relation of Phanakorn National Museum was made through mainstream media and social media. Meanwhile, Content and exhibition consist of permanent and temporary exhibitions. Permanent exhibitions included Asian arts, Khmer arts and Java arts. Temporary exhibitions or special exhibitions covered ASEAN arts exhibitions such as “Roots of ASEAN’s Culture” and “Featuring Buddhist Imagery from Bharata to Suvarnabhumi” Lastly, projects were created on academic discussion and conference on ASEAN arts history.

Keywords: Museum, ASEAN, Arts History

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไปมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พิพิธภัณฑสถานที่เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาและประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประวัติศาสตร์เวียดนาม (National Museum of Vietnamese History) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย (National Museum, Jakarta) พิพิธภัณฑสถานอาเซียน ประเทศสิงคโปร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย (คุณลักษณะ สันตะกูล, 2555: 35-48) ขณะที่ประเทศไทยมีพิพิธภัณฑสถานทั้งสิ้น 1,313 แห่ง เป็นพิพิธภัณฑสถานที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายแห่ง ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมอาเซียน ถนนราชดำเนิน, นิทรรศการพิเศษ “ประสบการณ์หูสู่ออาเซียน” สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ หรือมิวเซียมสยาม, พิพิธภัณฑสถานเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, พิพิธภัณฑสถานตรีอุษาคเนย์ วิทยาลัยดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑสถานประจำชาติซึ่งถือเป็นพิพิธภัณฑสถานเก่าแก่ที่สุดของประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน ย่อมได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งมีนิทรรศการรวมทั้งส่วนจัด

แสดงหลักและชั่วคราวที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาและวัตถุประสงค์แสดงของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ส่วนใหญ่ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น ประวัติศาสตร์ศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่ทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง (ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2556)

ด้วยเหตุผลความเป็นมาดังกล่าว จึงเป็นที่มาของความสนใจศึกษารูปแบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่นักเรียนนักศึกษาและประชาชนทั่วไปของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ว่ามีแนวทางบริหารจัดการอย่างไร โดยขอบเขตการศึกษารูปแบบการเผยแพร่ความรู้ ผู้วิจัยกำหนดไว้ 3 รูปแบบหลัก ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เนื้อหาและการจัดแสดง และการดำเนินกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร อันเกิดจากการทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยเรื่องตัวแปรสำคัญต่อการส่งเสริมให้คนเข้าชมพิพิธภัณฑสถานจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากรายงานประจำปี 2012 เรื่อง “Future Forecasting and the challenges facing museums” ของพิพิธภัณฑสถานหอศิลป์แห่งยุโรป ได้ระบุว่าสิ่งที่จำเป็นต่อการส่งเสริมให้คนเข้าชมพิพิธภัณฑสถาน ประกอบด้วย การออกแบบและจัดแสดงนิทรรศการ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ (โครงการพัฒนางานบริการด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑสถาน, สถาบันการเรียนรู้แห่งชาติ, 2557)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
3. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินกิจกรรมโครงการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
4. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน

คำถามการวิจัย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร มีรูปแบบการประชาสัมพันธ์ การจัดแสดงนิทรรศการ การดำเนินกิจกรรมโครงการ และมีแนวทางพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชนอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ประวัติศาสตร์ศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพิพิธภัณฑ์ศึกษาทั้งจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และรายงานการวิจัย มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) สังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation) แบ่งเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จัดขึ้น ควบคู่กับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ได้แก่ สสำรวจโครงสร้างขั้นพื้นฐาน วัตถุประสงค์แสดง นิทรรศการ และส่วนจัดแสดง ทั้งแบบชั่วคราวและถาวร โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านระยะเวลา : เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างปีพุทธศักราช 2558-2560 ทั้งนี้พุทธศักราช 2558 คือช่วงเวลาเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการ ขณะที่พุทธศักราช 2559-2560 คือ ช่วงเวลาภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 10 คน จำแนกตามโครงสร้างการบริหารงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จากจำนวนบุคลากรภายในองค์กรทั้งหมด 87 คน จำแนกเป็นข้าราชการและพนักงานราชการจำนวน 27 คน ลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราวจำนวน 67 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาจากภาระงานที่รับผิดชอบและความรู้ความสามารถที่ตรงตามการตอบโจทย์วัตถุประสงค์

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 400 คน ได้มาจากสถิติผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 25,052 คน ปีพุทธศักราช 2559 หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว จำนวนทั้งสิ้น 53,913 คน และปีพุทธศักราช 2560 จำนวนทั้งสิ้น 38,443 คน ดังนั้น ค่าเฉลี่ยโดยรวมของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถาน

แห่งชาติพระนครต่อปีคือ 291,779 คน เมื่อนำค่าเฉลี่ยของผู้เข้าชมมาหาค่าเฉลี่ยจากการคำนวณด้วยสูตร $n = N / 1 + N (e)^2$ โดยกำหนดค่าระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 จะได้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างคือ 400 คน ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดในช่วงต้นจะคลงกันทั้งเพศ ระดับการศึกษา อายุ อาชีพ ศาสนา และภูมิฐานะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยเริ่มตั้งแต่ค้นคว้าหาข้อมูลผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ประวัติศาสตร์ศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพิพิธภัณฑ์ศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกเป็นหมวดหมู่ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์ในงานวิจัยแต่ละประเด็น ทั้งนี้ การรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากวิธีสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยออกแบบสอบถามไว้ล่วงหน้า โดยประเด็นคำถามเป็นไปเพื่อตอบใจวิทยุวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านการประชาสัมพันธ์ เนื้อหาและการจัดแสดง และด้านกิจกรรมโครงการ ส่วนข้อมูลเพื่อการตอบใจวิทยุวัตถุประสงค์ เรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนได้มาจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน พร้อมข้อเสนอแนะและความคิดเห็นสำหรับปรับปรุงพัฒนา ซึ่งผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ประวัติศาสตร์ศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพิพิธภัณฑ์ศึกษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากการสืบค้นในห้องสมุดของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเก็บรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งยังสืบค้นข้อมูลจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) อันเป็นแหล่งเก็บรวบรวมเอกสารและงานวิจัยทางด้านมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สืบค้นผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ควบคู่กันไปด้วย เช่น ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ พระนคร เป็นต้น 2) คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ใช้สำหรับการสืบค้นฐานข้อมูลสารสนเทศด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พิพิธภัณฑ์ศึกษา และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ 3) อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

ผลการศึกษา

1) รูปแบบการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของงานประชาสัมพันธ์ในฝ่ายวิชาการ ซึ่งเป็น 1 ใน 4 ฝ่ายตามโครงสร้างการบริหารจัดการของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร หลังจากก่อนหน้านี้เมื่อปีพุทธศักราช 2538 งานประชาสัมพันธ์ และสื่อสารองค์กรของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เคยอยู่ในฝ่ายบริการการศึกษามาก่อน ซึ่งเป็นส่วนงานที่รับผิดชอบจัดนิทรรศการ การบรรยาย ฝึกอบรม ผลิตเอกสารความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ผลิตสื่อโสตทัศนูปกรณ์เพื่อใช้ในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารส่วนอื่น ๆ (วิทยากรณ์ บ้านสระ ตำแหน่งเจ้าพนักงานปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, 15 สิงหาคม 2561: สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ บุคลากรในฝ่ายวิชาการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีทั้งสิ้น 13 คน มีหน้าที่รับผิดชอบดูงานงานประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑ์โดยตรงจำนวน 4 คน โดยทั้ง 4 คนมิได้มีการกำหนดภาระหน้าที่อย่างชัดเจนว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่ใดเป็นหลัก แต่ต้องประสานงานช่วยเหลือกันดำเนินงานประชาสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จจากจำนวนอัตรากำลังคนที่มีค่อนข้างจำกัด เพราะต้องมีภาระรับผิดชอบทั้งในส่วนของการบริการการศึกษา งานทะเบียน และงานวิชาการควบคู่กันไปด้วย (ดวงสมร ปานบุญ ตำแหน่งเจ้าพนักงานพิพิธภัณฑ์ชำนาญการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, 22 สิงหาคม 2561: สัมภาษณ์) จะเห็นได้ว่าก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีโครงสร้างการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ชัดเจนเหมือนกับในปัจจุบัน เนื่องจากงานประชาสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับงานบริการการศึกษา ซึ่งรับผิดชอบงานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในขอบเขตหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โดยมีงานที่ถือว่าเป็นงานประชาสัมพันธ์ด้วยส่วนหนึ่ง คือการจัดส่งข้อมูลข่าวสารให้แก่สมาชิกพิพิธภัณฑ์ทุก 2 เดือน และจัดส่งข้อมูลข่าวสารแก่สื่อมวลชนทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ แต่ในปัจจุบันงานบริการการศึกษาและงานประชาสัมพันธ์ถูกผนวกรวมเข้าไว้ให้อยู่ในส่วนงานวิชาการด้วยกัน อย่างไรก็ตาม บทบาทในส่วนนี้ที่ชัดเจนกลับไปอยู่ที่หน่วยงานต้นสังกัดคือ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร ซึ่งมีบุคลากรที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ทั้งหมด 6 คน มีหัวหน้าฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เป็นนักวิชาการเผยแพร่ระดับ 6 ลักษณะงานของฝ่ายคือจัดทำแผ่นพับปฏิทินกรมศิลปากรราย 2 เดือน จัดทำวารสารกรมศิลปากรราย 2 เดือน หนังสือศิลปากรราย 2 เดือน จัดนิทรรศการศิลปกรรมตามสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง ตลอดจนมีการจัดทำวีดิทัศน์ และบันทึกภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานภายในกรมศิลปากร รวมทั้งมีการส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวการดำเนินงานโครงการให้แก่สื่อมวลชน ทั้งนี้ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของงานประชาสัมพันธ์ ฝ่ายวิชาการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร ในปัจจุบันประกอบไปด้วย เว็บไซต์, เฟซบุ๊ก, จดหมายและเอกสารทางราชการ, โปสเตอร์, แผ่นพับ และป้ายไวนิล (สัมภาษณ์ นางมณฑนา ยุกต ตำแหน่งเจ้าพนักงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 25 กรกฎาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้วยภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศมากยิ่งขึ้น เนื่องจากข้อมูลเชิงสถิติบ่งชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าชมนิทรรศการและส่วนจัดแสดงในแต่ละปีมีอัตราส่วนของชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นแบบเกือบครึ่งต่อครึ่งของจำนวนผู้เข้าชมทั้งหมด ในส่วนของผู้เข้าชมชาวต่างประเทศมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากถึงร้อยละ 30 ทั้งนี้ การรับข้อมูลข่าวสารจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวต่างประเทศส่วนใหญ่รับรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งมีความสะดวกรวดเร็ว และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทรศัพท์มือถือซึ่งเป็นสื่อกลางในการเข้าถึงฐานข้อมูลของพิพิธภัณฑสถานได้เป็นอย่างดี ทั้งยังมีการพัฒนาระบบแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือชื่อ “DoSee” ที่รวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในประเทศไทย จัดทำโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับองค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (อพพช.) และอีกหลายหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน เพื่อส่งเสริมให้สังคมไทยเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสามารถศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้จากแอปพลิเคชันดังกล่าว รวมทั้งมีการพัฒนาพิพิธภัณฑเสมือน (Virtual Museum) เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวต่างประเทศ เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งไม่สามารถเดินทางมาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้จริง สามารถเข้าถึงส่วนจัดแสดงหรือนิทรรศการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนได้อีกทางหนึ่งด้วย จึงกล่าวได้ว่า นโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พยายามปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดความทันสมัยและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าชมที่เป็นชาวต่างประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว ได้มีช่องทางในการสื่อสารทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์ การพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์จึงถือเป็นสิ่งที่ทางพิพิธภัณฑสถานได้ตระหนักและให้ความสำคัญ

2) รูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

บทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กับการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชนด้านเนื้อหาและส่วนจัดแสดง พบว่า เนื้อหาและส่วนจัดแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร สามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ นิทรรศการถาวร กับนิทรรศการชั่วคราวหรือนิทรรศการพิเศษ สำหรับนิทรรศการถาวรที่จัดแสดงเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน ได้แก่ ห้องจัดแสดงศิลปะเอเชีย ศิลปะลพบุรี (ศิลปะเขมรในประเทศไทย) และศิลปะอินโดนีเซีย (ศิลปะชวา) ณ อาคารมหาสุรสิงหนาท โดยใน

ห้องศิลปะเขมรในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์แสดงชิ้นสำคัญ ได้แก่ “พระโกษาชัยคุรุ” หล่อด้วยสำริด ราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 (เด่นดาว ศิลปานนท์ ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, สัมภาษณ์ : 17 กันยายน 2561) “ห้องศิลปะชวา” วัตถุประสงค์แสดงชิ้นสำคัญ ได้แก่ ประติมากรรมพระคเณศศิลปะชวาตะวันออก ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มาจากจังหวัดสิงห์บุรี ประเทศอินโดนีเซีย ทั้งยังมีประติมากรรมพระคเณศจำหลักศิลานูนสูง ผู้สำเร็จราชการขอส่งคืนดาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งเสด็จประพาสชวา ในพุทธศักราช 2439 นอกจากนี้ ยังมีเครื่องดนตรีกาเมลัน หรือปี่พาทย์ชวา ซึ่งสุสุณัน บากูโบโนที่ 10 แห่งเมืองสุราการ์ตา ได้ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวเสด็จประพาสชวา พุทธศักราช 2472 ทั้งยังมีกริชทองคำข้างอันเป็นของที่ระลึกจากประธานาธิบดีซูฮาร์โต ได้มอบให้ฯลฯ อานันท์ ปันยารชุน ในโอกาสเยือนอินโดนีเซียเมื่อปีพุทธศักราช 2534 เป็นต้น (กัญจิกา ศรีอุดม, 2550: 20)

สำหรับนิทรรศการชั่วคราวหรือนิทรรศการพิเศษเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน ได้แก่ นิทรรศการ “รากแห่งวัฒนธรรมอาเซียน” (Roots of ASEAN's Culture) เป็นหนึ่งในกิจกรรมย่อยของโครงการ “มหกรรมวัฒนธรรมอาเซียน” (ASEAN Cultural 2016) ซึ่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร กระทรวงวัฒนธรรม ได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอาเซียน จัดแสดงระหว่างวันที่ 20-24 เมษายน 2559 ณ อาคารมหาสุรสิงหนาท มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะอินโดนีเซีย (ศิลปะชวา) ศิลปะขอม ศิลปะเวียดนาม (ศิลปะจามปา) และศิลปะพม่า โดยมีวัตถุประสงค์แสดงจำนวนทั้งสิ้น 30 ชิ้น สำหรับศิลปะชวาของประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ประติมากรรมพระคเณศ ศิลปะชวาภาคตะวันออก พุทธศตวรรษที่ 15-16, ประติมากรรมพระลักษมี ศิลปะชวาภาคตะวันออก พุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นต้น สำหรับศิลปะพม่า ประกอบด้วย พระพุทธรูปทรงเครื่องแสดงภูมิสรปรคมุทรา ศิลปะพม่า พุทธศตวรรษที่ 24 ขณะที่ศิลปะจามปาของประเทศเวียดนาม ประกอบด้วย สิงห์แบก ศิลปะจัมปา พุทธศตวรรษที่ 15-16, ประติมากรรมศิระษครุฑ ศิลปะจัมปา พุทธศตวรรษที่ 14-15 ฯลฯ สุดท้ายคือ ศิลปะขอมของประเทศกัมพูชา ประกอบด้วย ภาพสลักเทพนพเคราะห์ 9 องค์ ศิลปะเขมร แบบพะโค พุทธศตวรรษที่ 15 เป็นต้น

อีกนิทรรศการพิเศษด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน คือ นิทรรศการ “พุทธปฏิมาวิจิตรณ์ จากภารตะสูสุวรรณภูมิ” (Featuring Buddhist Imagery from Bharata to Suvarnabhumi) จัดแสดงระหว่างวันที่ 23 ธันวาคม 2560-มีนาคม 2561 ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย เนื่องในโอกาสครบรอบความสัมพันธ์ทางการทูต 25 ปี ระหว่างสาธารณรัฐอินเดียนับกับกลุ่มประเทศอาเซียน ในปีพุทธศักราช 2560 ได้นำโบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุ ที่เกี่ยวข้องกับเผยแพร่ศาสนาพุทธมาสุวรรณภูมิ จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และคลังกลางของประเทศไทยรวมจำนวนทั้งสิ้น 62 รายการ รวมถึงศิลปะสะสมของเอกชนอีก 2 รายการ โดยแบ่งโบราณวัตถุออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ โบราณวัตถุศิลปะอินเดีย โบราณวัตถุศิลปะไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย และโบราณวัตถุศิลปะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย

เช่น ภาพสลักพุทธประวัติ ตอนประสูติ ศิลปะเขมรแบบนครวัด ประเทศกัมพูชา ราวพุทธศตวรรษที่ 12, ภาพสลักพุทธประวัติจากบุโรพุทโธ ศิลปะแบบชวาภาคกลาง จากประเทศอินโดนีเซีย พุทธศตวรรษที่ 14 และพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ศิลปะมณฑลทะเลญ ประเทศเมียนมา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของการจัดแสดงนิทรรศการแบบชั่วคราวหรือนิทรรศการพิเศษส่วนใหญ่มักกำหนดหัวข้อเรื่องที่ผนวกรวมเอาศิลปะจากหลากหลายประเทศในอาเซียนเข้าไว้ด้วยกัน ขณะที่การกำหนดหัวข้อประวัติศาสตร์ศิลปะเฉพาะรายประเทศแทบไม่ปรากฏให้เห็นเลย เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องจำนวนวัตถุจัดแสดงที่มีไม่มากพอสำหรับจัดนิทรรศการใหญ่ ยกเว้นศิลปะขอมของประเทศกัมพูชาและศิลปะพม่าที่มีวัตถุจัดแสดงในคลังโบราณวัตถุของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่ได้มีการจัดนิทรรศการชั่วคราวเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเฉพาะรายประเทศแต่อย่างใด ขณะที่วัตถุจัดแสดงทั้งในนิทรรศการถาวรและนิทรรศการชั่วคราวหรือนิทรรศการพิเศษที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนส่วนใหญ่เป็นงานประติมากรรมจำพวกภาพสลักนูนต่ำ งานประติมากรรมลอยตัว และพระพุทธรูป ขณะที่งานศิลปะประเภทอื่นได้แก่ งานจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมยังมีเป็นจำนวนน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย เนื่องจากวัตถุจัดแสดงทั้งหมดล้วนเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร แต่ไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนหรือยืมวัตถุจัดแสดงจากพิพิธภัณฑสถานอื่นที่มีเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ อาจด้วยเหตุผลและข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขนส่ง หรือข้อบังคับด้านกฎหมายโบราณวัตถุระหว่างประเทศ จึงทำให้ความแตกต่างหลากหลายของวัตถุจัดแสดงยังมีน้อย นอกจากนี้ ผลงานศิลปะยังมีอยู่เพียงไม่กี่ประเทศที่เป็นสมาชิกภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นงานศิลปะของประเทศเมียนมา เวียดนาม อินโดนีเซีย และกัมพูชาเท่านั้น แต่ยังขาดการนำเสนอโบราณวัตถุหรือผลงานศิลปะของประเทศมาเลเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และลาว ซึ่งต่างก็มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานและมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทางด้านงานศิลปะที่ควรเผยแพร่ให้ประชาชนได้เกิดความรู้เช่นเดียวกัน

3) รูปแบบการดำเนินกิจกรรมโครงการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

บทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กับการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชนด้านการดำเนินกิจกรรมโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเสวนาทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนตามโครงการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนทั้งจากภายในกรมศิลปากรเองและจากหน่วยงานภายนอกมาบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่นักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมยังมีจำนวนน้อยและภาษาที่ใช้ในการบรรยายส่วนใหญ่ยังเป็นภาษาไทย ได้แก่ โครงการบรรยายพิเศษ หัวข้อ “พระพุทธรูปปางประทานพรในศิลปะอินเดียและเอเชียอาคเนย์” หัวข้อ “ศิลปะ

จารึกที่ทำให้เรารู้จักปราสาทเขาพระวิหาร ประเทศกัมพูชา” เป็นต้น ทั้งยังมีโครงการสัมมนาผลงานวิชาการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เพื่อนำเสนอผลงานการศึกษาวิจัยของภัณฑารักษ์และบุคลากรของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน ได้มีเวทีในการเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์จากการดำเนินงานวิจัยให้แก่ประชาชนทั่วไปและผู้สนใจได้รับความรู้ ตัวอย่างเช่น หัวข้อ “การศึกษาารูปแบบและจัดหมวดหมู่พระพุทธรูปไม้ศิลปะพม่าในคลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (คลังกลาง)” โดยนางสาวอุษา จัวนเพียรภาค ภัณฑารักษ์ชำนาญการพิเศษ หัวข้อ “เครื่องถ้วยเวียดนามในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช” โดยนายณัฐพงษ์ แมตสอง ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมย่อยเพื่อประกอบนิทรรศการหลักหรือนิทรรศการพิเศษ ได้แก่ กิจกรรมย่อยของโครงการ “มหกรรมวัฒนธรรมอาเซียน” (ASEAN Cultural 2016) ซึ่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กระทรวงวัฒนธรรม ได้ประสานความร่วมมือกับองค์การภาคีเครือข่ายดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีกิจกรรมย่อยทั้งหมด 9 กิจกรรม ได้แก่ มหกรรมรามาเยนอาเซียนเฉลิมพระเกียรติ การจัดแสดงภูมิปัญญาเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอาเซียน การจัดแสดงงานหัตถศิลป์ถิ่นอาเซียน การจัดแสดงภาพถ่ายเมืองจำลองอาเซียน การจัดแสดงภูมิปัญญาอาหารและวัฒนธรรมการกินอาเซียน นิทรรศการว่าวอาเซียน การฉายภาพยนตร์อาเซียน การเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “อัตลักษณ์ร่วมในวรรณกรรมอาเซียน” เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

เมื่อนำแนวคิดด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน (Museum Administration) มาใช้ในการวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กับการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน จะเห็นได้ว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ใช้แนวคิดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานแบบภาคีรัฐบาล ซึ่งมีความแตกต่างไปจากการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานแบบภาคเอกชนหรือองค์การมหาชน ที่มุ่งเน้นการแสวงหาผลกำไรสูงสุดเป็นสำคัญ ทว่า พิพิธภัณฑสถานของภาคีรัฐบาลมุ่งเน้นงานบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในฐานะแหล่งเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยต่อการศึกษาด้านอรรถศาสตร์หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและรวบรวมองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ตามขอบเขตด้านเนื้อหาสาระในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านเนื้อหาและการจัดแสดง และด้านกิจกรรมโครงการ เพราะหัวข้อในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นบทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน ดังนั้น คำสำคัญคือ “การเผยแพร่ความรู้” อันเป็นหน้าที่หลักของพิพิธภัณฑสถานนอกเหนือไปจากการอนุรักษ์ การสงวนรักษา และการวิจัย

4) เสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร กับการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจาก 2 กลุ่มตัวอย่างหลัก สำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรก เพื่อตอบใจวิทยุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-3 อันเกิดจากการสัมภาษณ์บุคลากรของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร และการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์และมีปฏิสัมพันธ์ในการประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการ และการดำเนินโครงการทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ส่วนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มต่อมา คือ ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร สำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าชมส่วนจัดแสดงและนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ได้คละเทศ การศึกษา อาชีพ ฐานะ ศาสนา รายได้ และเชื้อชาติ รวมทั้งสิ้น 400 คน ผ่านแบบสอบถามที่ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน จากศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ทศนคติที่มีต่อการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมโครงการ และการจัดแสดงด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยพบว่า ตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมีค่าความถี่ 174 คิดเป็นร้อยละ 43.5 ขณะที่เพศหญิงมีค่าความถี่ 226 คิดเป็นร้อยละ 56.5 ส่วนกลุ่มอายุที่เดินทางมาเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มากที่สุด ได้แก่ ผู้ชมที่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ด้วยค่าความถี่ 208 คิดเป็นร้อยละ 52 สะท้อนให้เห็นว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนในวัยผู้ใหญ่ ด้วยเนื้อหาสาระในการจัดแสดงที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการหรือผู้ที่สนใจงานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ขณะที่ระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้เข้าชมในระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษามีค่าความถี่สูงสุดที่ 181 คิดเป็นร้อยละ 45.3 คิดเป็นอัตราเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มผู้เข้าชมทั้งหมด

สำหรับด้านอาชีพ พบว่า ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขายมากที่สุด ค่าความถี่ 153 คิดเป็นร้อยละ 38.3 ด้วยเหตุผลของผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวจะมีเวลาว่างที่ไม่ตรงกับช่วงเวลาเปิด-ปิดทำการของหน่วยงานราชการหรือเอกชนโดยทั่วไป ทำให้สามารถใช้เวลาว่างในช่วงเวลาปกติไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้ ขณะที่กลุ่มผู้เข้าชมซึ่งทำงานในหน่วยงานราชการหรือเอกชน หรือกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาก็มีช่วงเวลาทำงานหรือเรียนคาบเกี่ยวกับช่วงเวลาเปิดทำการของพิพิธภัณฑ์ ทำให้ไม่สามารถเดินทางมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้ ยกเว้นในกรณีที่จัดให้มีการทัศนศึกษาหรือศึกษาดูงาน หากพิจารณาตามที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้เข้าชมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความถี่มากถึง 299 คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 74.8 หรือเกินครึ่งของจำนวนผู้เข้าชมทั้งหมด ผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัดมีค่าความถี่ 101 คิดเป็นร้อยละ 25.3 หรือเพียง 1 ใน 4 ของจำนวนผู้เข้าชมทั้งหมด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวต่างประเทศอาศัยอยู่ในทวีปเอเชียร้อยละ 45 ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน เกาหลีใต้ และ

ญี่ปุ่น มีนักท่องเที่ยวในประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กว่า 20 คน ส่วนที่เหลืออาศัยอยู่ในทวีปยุโรปร้อยละ 20 ทวีปอเมริการ้อยละ 25 และอื่นๆอีกร้อยละ 10 เช่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นต้น

นอกเหนือจากกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ชาติแล้ว จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย ยังจัดอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียนบวกหก ที่เป็นความร่วมมือภาคเศรษฐกิจของภูมิภาคดังกล่าวด้วย สำหรับการเดินทางมาพิพิธภัณฑ์พบว่า ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เดินทางด้วยรถมอเตอร์ไซด์มากที่สุดด้วยค่าความถี่ 127 คิดเป็นร้อยละ 31.8 ส่วนอันดับ 2 ได้แก่ รถยนต์ส่วนตัว มีค่าความถี่ 127 คิดเป็นร้อยละ 27.5 อันดับที่ 3 ได้แก่ การเดินเท้ามายังพิพิธภัณฑ์ มีค่าความถี่ 81 คิดเป็นร้อยละ 20.3 ส่วนใหญ่ผู้ชมกลุ่มนี้มักเป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ด้านจำนวนครั้งที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์พบว่า มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เป็นครั้งแรกสูงถึงร้อยละ 33 ด้วยค่าความถี่ 132 คิดเป็น 1 ใน 3 ของจำนวนผู้มาเยี่ยมชมทั้งหมด ซึ่งการตัดสินใจมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มักอยู่ในภาคบังคับทางการศึกษาหรือสถานที่ทำงานมากกว่าจะตัดสินใจมาเยี่ยมชมด้วยความคิดของตนเอง ทั้งในรูปแบบของการทัศนศึกษาและการศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ของประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวมักเดินทางมากับสมาชิกในครอบครัวมากที่สุดด้วยค่าความถี่ 169 คิดเป็นร้อยละ 42.3 ถือเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรทั้งหมดที่มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ อาจเป็นไปได้ว่าในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงการปิดภาคเรียนของนักเรียนนักศึกษา จึงทำให้เด็กและเยาวชนมีเวลาเชิญชวนพ่อแม่ผู้ปกครองให้เดินทางมาศึกษาเรียนรู้นันทนาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนภายในพิพิธภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง

2.1) “ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนผ่านสื่อของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวการดำเนินกิจกรรมโครงการผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุดถึงประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนยังมีความหลากหลายน้อยด้วยค่าความถี่ 174 คิดเป็นร้อยละ 43.5 ด้วยอัตราการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของผู้เข้าชมที่มีต่อพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร อยู่ในระบับน้อยที่สุดถึงร้อยละ 36.8 ด้วยค่าความถี่ 147 สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนทั่วไปยังเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑ์ได้ไม่มากนัก โดยการเข้าถึงสื่อของพิพิธภัณฑ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์พบว่า ผู้เข้าชมสามารถเข้าถึงช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ผ่านเฟซบุ๊กมากที่สุดด้วยค่าความถี่ 153 คิดเป็นร้อยละ 38.3 ถือเป็น 1 ใน 3 ช่องทางการประชาสัมพันธ์ทั้งหมด จึงมีนัยยะสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์ในอนาคตว่าควรเพิ่มเติมช่องทางผ่านเฟซบุ๊กมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นสื่อที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีความสะดวก รวดเร็ว ส่วนความต้องการให้พิพิธภัณฑ์ผลิตสื่อสังคมออนไลน์พบว่า ประชาชนทั่วไปต้องการให้

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เพิ่มเติมแอปพลิเคชันไลน์ เข้ามาอยู่ในระบบการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มากที่สุด ด้วยค่าความถี่ 174 คิดเป็นร้อยละ 43.5 ของความต้องการให้พัฒนารูปแบบการสื่อสารจากผู้แสดงความคิดเห็น

2.2) “ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเนื้อหาและการจัดแสดงด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะของประเทศกัมพูชามากที่สุดถึงร้อยละ 40 เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทยและมีอารยธรรมขอมซึ่งมีประวัติความเป็นมาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่ยาวนาน รองลงมาคือประเทศอินโดนีเซีย ร้อยละ 25 ส่วนประเทศเมียนมาอยู่ที่ร้อยละ 15 โดยกลุ่มตัวอย่างคิดว่าเนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนในนิทรรศการและส่วนจัดแสดงสามารถเข้าใจได้ในระดับปานกลางถึงร้อยละ 35 และเข้าใจได้ในระดับน้อยหรือเข้าถึงเนื้อหายากอีกร้อยละ 20 ด้วยพื้นฐานความรู้ของผู้เข้าชมในเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนที่ค่อนข้างน้อย จึงทำให้ต้องศึกษาข้อมูลที่จัดแสดงอย่างละเอียด ขณะที่สื่อหรือเทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากร้อยละ 40 และระดับปานกลางอีกร้อยละ 20 ด้วยเหตุที่วัตถุประสงค์แสดงเป็นโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปะอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว เทคโนโลยีที่นำมาใช้จึงมีส่วนช่วยเสริมสร้างความน่าสนใจเท่านั้น ส่วนการเพิ่มเติมวัตถุประสงค์แสดง กลุ่มตัวอย่างต้องการให้จัดแสดงรูปแบบสถาปัตยกรรมในศิลปะอาเซียนมากถึงร้อยละ 60 และผลงานจิตรกรรมอีกร้อยละ 20 เนื่องจากวัตถุประสงค์แสดงส่วนใหญ่ในนิทรรศการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มักเป็นพระพุทธรูปหรืองานประติมากรรมซึ่งเป็นไปตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหรือพราหมณ์-ฮินดูเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ยังขาดมิติของผลงานศิลปะจากประเทศในกลุ่มมุสลิมอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน ดารุสซาลาม รวมทั้งประเทศกลุ่มนับถือศาสนาคริสต์ อย่างฟิลิปปินส์ด้วย และสุดท้าย กลุ่มตัวอย่างต้องการวิธีเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ผ่านกิจกรรมประกอบการเรียนรู้มากถึงร้อยละ 45 เพราะต้องการประสบการณ์ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมมากกว่าเดินชมนิทรรศการเพียงลำพังโดยปราศจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมคนอื่น ๆ

2.3) “ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมและโครงการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างบางส่วนเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนมาก่อน เพราะจะเข้าชมนิทรรศการถาวรและนิทรรศการชั่วคราวเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติที่มีระยะเวลาอันเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมโครงการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนควรอยู่ที่ประมาณ 1.30 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 40 และประมาณ 2 ชั่วโมงอีกร้อยละ 25 โดยเสนอให้เริ่มกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน จำแนกเป็นกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายอาเซียน เช่น โครงการสอนทำผ้าบาติกแบบอินโดนีเซีย ฯลฯ กิจกรรมโครงการเกี่ยวกับศิลปะการแสดง เช่น เรียนรู้

วิธีการแต่งหน้าของจิวในเวียดนามและจีนในมลายู ฯลฯ กิจกรรมโครงการเกี่ยวกับศิลปะการทำอาหารของประเทศอาเซียน เช่น การทำอาหารมุสลิม การทำอาหารเวียดนาม เป็นต้น โดยกลุ่มตัวอย่างคิดว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน คือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากถึงร้อยละ 60 และในการทำงานอีกร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเป็นการประยุกต์ใช้ในการทำงานและเพื่องานศึกษาวิจัย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจำแนกออกเป็นข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง จากบุคลากรของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และจากผู้วิจัยเพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ด้านการเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์ กิจกรรมโครงการ และการจัดแสดง กล่าวคือ ด้านประชาสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้แต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานสื่อสังคมออนไลน์เพื่อตอบประเด็นข้อสงสัยของประชาชนทั่วไป และเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของทางพิพิธภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ และควรใช้ภาษาอังกฤษกับภาษาต่างประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาที่ใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียน ได้แก่ ภาษาจีน ภาษามลายู ฯลฯ เพื่อยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สู่ระดับโลก

ต่อมาคือ ด้านกิจกรรมโครงการ กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้กำหนดปฏิทินกิจกรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อแจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่าในแต่ละสัปดาห์แต่ละเดือน หรือแต่ละปี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จะมีการจัดแสดงเนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนในเรื่องใดบ้าง ของประเทศใดบ้าง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้วางแผนล่วงหน้าเพื่อมาแสวงหาความรู้ได้ตรงตามความสนใจของตนเอง นอกจากนี้ กิจกรรมโครงการควรมีความแตกต่างหลากหลายมากกว่าการจัดเสวนาทางวิชาการหรือประชุมวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนเพียงอย่างเดียว เพราะจะทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้ควบคู่กับความเพลิดเพลินไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว จึงควรจำแนกออกเป็นกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อนักวิชาการ และเพื่อนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน ขณะที่ด้านนิทรรศการและส่วนจัดแสดง กลุ่มตัวอย่างเสนอให้เนื้อหาสาระมีความแตกต่างหลากหลาย ตั้งแต่ความหลากหลายของประเภทศิลปะไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และศิลปะร่วมสมัยในอาเซียน ความหลากหลายของวัตถุจัดแสดงที่ต้องเป็นมากกว่าพระพุทธรูปหรือโบราณวัตถุ และความหลากหลายของกลุ่มประเทศที่นำมาจัดแสดง ส่วนใหญ่จะอยู่ในภูมิภาคอินโดจีน จึงควรเพิ่มเติมศิลปะของประเทศที่ไม่ค่อยมีคนรู้จัก ได้แก่ บรูไน ดารุสซาลาม ฟิลิปปินส์ เป็นต้น และควรมีการแลกเปลี่ยนวัตถุจัดแสดงระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร กับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหรือหอศิลป์ของประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างกัน ทำให้พิพิธภัณฑ์ของไทยได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศกับองค์กรด้านพิพิธภัณฑ์ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อนำข้อดีในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของแต่ละประเทศมาปรับใช้และพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนต่อไปในอนาคต

สำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

และบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ เห็นสมควรให้มีการถ่ายทอดทักษะความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคลากรในองค์กรด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งบุคลากรที่เป็นข้าราชการที่มีอายุการปฏิบัติงานมาเป็นเวลายาวนานบางส่วน ยังไม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารดังกล่าวได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นสามารถช่วยแบ่งเบาภาระหรือมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนได้อีกทางหนึ่ง สำหรับด้านนิทรรศการและส่วนจัดแสดง เสนอแนะให้สร้างอัตลักษณ์เฉพาะในความรู้ของประชาชนทั่วไปว่า หากต้องการศึกษาเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนจะต้องมาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร หลังจากที่ในอดีตผู้เข้าชมส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเข้าชมวัตถุจัดแสดงอันเป็นโบราณวัตถุที่แสดงเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชาติไทยเพียงอย่างเดียว ทว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้เก็บรวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑที่ที่สามารถสะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปะของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา อินโดนีเซีย เวียดนาม ลาว และเมียนมา ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น หลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะต้องนำวัตถุจัดแสดงเหล่านี้ ออกมานำเสนอและเผยแพร่ความรู้ผ่านช่องทางที่แตกต่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น ส่วนด้านกิจกรรมโครงการ เสนอแนะให้มีการประสานความร่วมมือกับพิพิธภัณฑที่อื่นๆ ภายใต้สังกัดกรมศิลปากร หรือพิพิธภัณฑที่มีเนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียน มาดำเนินกิจกรรมโครงการร่วมกันแบบภาคีเครือข่าย เพื่อให้แวดวงพิพิธภัณฑเกิดความคึกคัก และหากมีงบประมาณมากเพียงพอสามารถขยายผลความร่วมมือไปยังพิพิธภัณฑด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในกลุ่มประเทศอาเซียนให้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมโครงการระหว่างกันได้อีกด้วย

จากข้อมูลทั้งจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการจากบุคลากรของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำมาประมวลเพื่อเสนอแนวทางในการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร บนพื้นฐานของแนวคิดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑภัครัฐบาล ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการปฏิรูปแผนปฏิบัติการทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวให้สอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยมรดกวัฒนธรรม (ASEAN Declaration on Cultural Heritage) เมื่อปีพุทธศักราช 2554 และปฏิญญาว่าด้วยเอกภาพของอาเซียนในความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างประชาคมอาเซียน (Declaration on ASEAN Unity in Cultural Diversity: Towards Strengthening ASEAN Community) เมื่อปีพุทธศักราช 2554 รวมถึงภายใต้แผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านวัฒนธรรมและศิลปะ (ASEAN Strategic Plan for Culture and Arts 2016-2025) ซึ่งมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สิทธิทางวัฒนธรรมของประชาชน อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผนงานสื่อสารองค์กรที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ยังขาดอยู่ ขณะที่แผนงานด้านกิจกรรมโครงการและการบริหารจัดการส่วนจัดแสดงอยู่ภายใต้แผนดำเนินงานหลักของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการอยู่แล้ว แต่ต้อง

เพิ่มเติมนโยบายด้านการยกระดับพิพิธภัณฑ์สถานจากระดับชาติไปสู่ระดับภูมิภาคอาเซียนและระดับสากลมากยิ่งขึ้น โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านพิพิธภัณฑ์กับพิพิธภัณฑ์สถานในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการลงนามความร่วมมืออย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งกำหนดกรอบความร่วมมือร่วมกัน อันประกอบด้วย กรอบความร่วมมือด้านงานสื่อสารองค์กรพื้นฐานข้อมูลของพิพิธภัณฑ์ในอาเซียนและของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จะเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบและต่างมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่กันและกันโดยใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาที่ใช้ในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ภาษาจีน ภาษามลายู ฯลฯ เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร เพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในงานพิพิธภัณฑ์ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

ต่อมาคือกรอบความร่วมมือด้านนิทรรศการและสวนจัดแสดง โดยกำหนดให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร สามารถแลกเปลี่ยนวัตถุพิพิธภัณฑ์หรือบุคลากรด้านพิพิธภัณฑ์ระหว่างกันได้ เช่น นักวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ในงานพิพิธภัณฑ์ นักวิชาการศึกษาด้านพิพิธภัณฑ์ ภัณฑารักษ์ หรือนักวิจัยด้านพิพิธภัณฑ์ เพื่อมาช่วยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ได้นำไปปรับใช้ในการแก้ไขและพัฒนางานบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น ขณะที่ด้านกิจกรรมโครงการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร สามารถมุ่งเน้นกิจกรรมโครงการทั้งในเชิงคุณภาพและในเชิงปริมาณควบคู่กันไปได้ เนื่องจากที่ผ่านมาการดำเนินกิจกรรมโครงการส่วนใหญ่มักชี้วัดและประเมินผลสัมฤทธิ์จากปริมาณของผู้เข้าชม แต่หากเฉพาะเจาะจงในเรื่องการเผยแพร่ความรู้เรื่องอาเซียนแก่ประชาชนทั่วไป ผลสัมฤทธิ์ในเชิงคุณภาพจะต้องชี้วัดจากความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนได้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือ สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมโครงการ เช่น นักศึกษาที่เรียนสาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ นักวิชาการหรือนักวิจัยด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักท่องเที่ยวที่เป็นประชากรในอาเซียน เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายโดยตรงดังกล่าวสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร สามารถนำไปปรับประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนการสอน การทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรมอาเซียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

สามารถขยายขอบเขตการวิจัยไปยังพิพิธภัณฑ์อื่นที่มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอาเซียนแก่ประชาชน หรือสามารถขยายขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยจากประวัติศาสตร์ศิลปะของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปเป็นภูมิภาคอื่นของโลก ได้แก่ ศิลปะเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2552). ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์.
- กรมศิลปากร. (2542). นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: บริษัทประชาชน.
- กานต์สินี ปิติวีรัตน์. (2554). คุณภาพการบริการและกระบวนการให้บริการในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกณิกา ซาติชาวงค์ และคณะ. (2560). การเสริมสร้างคุณค่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มองผ่านปรัชญาหลังนวยุค : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- เกตุพรรณ คำพุด. (2558). การศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของพิพิธภัณฑ์:กรณีศึกษาสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.
- ชนิสรา ทักพะรังสี. (2544). บทบาทการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา. วิทยานิพนธ์ วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวุฒิ บุตต์สละ. (2554). หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์คนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์.
- ธนากร มิลินทสูต. (2547). โปรแกรมเอกลักษณ์องค์กรสำหรับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ : กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2554). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ธัญยาภรณ์ โปธิกาวิณ. (2557). ความคาดหวังของสถานศึกษาที่มีต่อมิวเซียมดนตรีอุษาคเนย์. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ เจริญสุข. (2553). โครงการออกแบบปรับปรุงสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- นันทภรณ์ จันทร์เจริญ. (2554). มูลค่าการใช้ประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ของผู้เข้าชมชาวไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2548). พิพิธภัณฑ์ชาภิบาล: แนวทางการบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- บุรินทร์ สิงห์โตอาจ. (2558). การริเริ่มก่อตั้งและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เชิงประเด็น: กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์สถานเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปิยดา ชลวร. (2552). รวบรวมความและบรรณานุกรมว่าด้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณชัลลท์ สุริโยธิน. (2557). การส่องสว่างผลงานทางศิลปะในพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมลักษณ์ สุนทรระกุล. (2555). สุวรรณภูมิในพิพิธภัณฑ์ของอาเซียน; การเมืองในห้องจัดแสดง. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ.

